

T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK

LGS DERS NOTU

8

100

TBMM'NİN AÇILIŞININ YÜZÜNCÜ YILI

DİKKAT!

LGS'NİN

ŞİFRESİNİ

ÇÖZDÜK

HAZIRLAYANLAR

Çetin KAYADELEN - Betül DERİCİ
Cumali GÜLER - Reşit ÜNAL - Yasin GÖKÇE

DENE MEVAKTİ

ÜNİTE 1
BİR KAHRAMAN DOĞUYOR

UYANAN AVRUPA SARSILAN OSMANLI

1. KAZANIM

Sanayi İnkılabı ve Fransız İhtilâli Avrupa'nın gelişmesinde çok etkili olmuştur.

Bu olaylar Osmanlı Devleti'nin 19.yüzyıl boyunca sarsılmasına ve 20.yüzyıl başlarında dağılmasına neden olmuşlardır. Sanayi İnkılabı devletin ekonomik olarak gerilemesine, Fransız İhtilâli ise siyasi olarak dağılışını hızlandırmıştır.

Osmanlı Devleti'nde özellikle Fransız İhtilâli'nin yaydığı milliyetçilik akımının etkilerini azaltmak ve dağılmaktan kurtulmak için Tanzimat ve Islahat Fermanlarının yayınlanması ile I. ve II. Meşrutiyet'in ilanı gibi adımlar atılmıştır.

Bu zor durumdan kurtulmak için Osmanlı aydınları tarafından Türkçülük, İslamcılık, Osmanlıcılık ve Batıcılık gibi fikirler ortaya atılmıştır.

Bu düşünce akımları Osmanlı Devleti'ni zor durumdan kurtaramamıştır.

BATIYA ERKEN AÇILAN KENT: SELANİK

2. KAZANIM

Egeye sınır olup gelişmiş bir limana sahipti.

Ekonomik olarak gelişmiş olan şehirde ticari canlılık vardı.

Avrupa'nın önemli şehirleri ve İstanbul'la Demiryolu bağlantısı vardı.

Avrupa'daki gelişmeler bu sayede kısa sürede şehre geliyordu.

Türk, Rum, Bulgar ve Sırp bir arada yaşıyordu.

Çok uluslu bir yerdi. Bu durumun olumlu sonucu kültürel çeşitlilik olumsuz sonucu ise bağımsızlık isyanlarının çıkmasıdır.

MUSTAFA KEMAL OKULDA

2. KAZANIM

Mustafa Kemal, okula başlarken annesi geleneksel, babası çağdaş eğitim veren bir okula gitmesini istiyordu. Bu durum Osmanlı Devleti'nde eğitim ve öğretimde birlik olmadığını gösteriyordu

Mustafa Kemal, sırasıyla Mahalle Mektebi, Şemsi Efendi Mektebi, Selanik Mülkiye Rüştiyesi, Selanik Askeri Rüştiyesi, Manastır Askeri İdadisi, İstanbul Harp Okulu ve İstanbul Harp Akademisi'nde okudu.

Selanik Askeri Rüştiyesi'yle askerlik mesleğine adım atmış, Manastır Askeri İdadisi'nde Vatanseverlik ve milliyetçilik duygularını geliştirmiş, hitabet sanatına ilgi duymuştur. İstanbul'da okuduğu okullarda ise liderlik özelliklerini kazanmıştır.

MUSTAFA KEMAL'İN FİKİR HAYATI

3. KAZANIM

Mustafa Kemal'in düşünce hayatının şekillenmesinde yerli ve yabancı yazarların önemli katkıları olmuştur.

Bunun yanı sıra Selanik, farklı kültürleri tanımasında, Manastır, tarih, edebiyat ve Fransızcaya ilgi duymasında, İstanbul, liderlik özelliklerinin gelişmesinde, Sofya ise yaptığı Askeri Ataşelik görevi nedeniyle Diplomatik (Siyasi) özelliklerinin gelişmesinde etkili olmuştur.

CEPHEDEN CEPHEYE MUSTAFA KEMAL

4. KAZANIM

Mustafa Kemal'in ilk görev yeri Şam oldu. Daha sonra Manastır'ın Selanik bölümü, 31 Mart olayı, Trablusgarp Savaşı, I. Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale, Kafkas ve Suriye Cephelelerinde görev yapan Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı meşalesini yakan üstün yetenekli bir askerdir.

Mustafa Kemal'in Trablusgarp Savaşı'na gönüllü katılması Vatanseverlik, Oradaki yerel halkı örgütlemesi Teşkilatçılık özellikleriyle ilgilidir. Çanakkale Cephesi'nde kazandığı başarılar askeri dehasının en önemli göstergesi olup, burada kazandığı başarılar sayesinde dönemin gazetelerine çıkıp tanınmış ve Milli Mücadele'nin önderi konumuna gelmiştir.

MUSTAFA KEMAL'İN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

4. KAZANIM

Mustafa Kemal'in birçok kişilik özellikleri vardır. Sınavda karıştırılması muhtemel özellikler aşağıdaki gibi açıklanabilir.

Çok Yönlü (Cepheli): Askerlik, sanat, yöneticilik, liderlik ve benzeri birçok özelliğinin olması.

İleri Görüşlü: Sadece olanı değil, ileri de olabilecekleri de yorumlayabilme yeteneğinin olması

İdealist: Yaptıklarıyla yetinmeyip, daha iyisini yapma isteği içerisinde olması

Kararlı: Belirlediği hedefler doğrultusunda yılmadan çalışması

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI

3. KAZANIM

İtilaf Devletleri, bu antlaşma ile;
I- Osmanlı ordusunun terhisı maddesi ile bizi savunmasız bırakmak,
II- Güvenliklerini tehdit eden bir durumda istedikleri yerleri işgal edecekleri maddesi ile Anadolu'yu işgale açık hale getirmek,
III- Doğuda karışıklık olursa burayı da işgal edecekleri maddesi ile bir Ermeni Devleti kurmak,
IV- Liman, Tünel ve Telgraf istasyonlarını denetimlerine alacakları maddesi ile de direnişi engellemek istemişlerdir.

Mondros Ateşkes Antlaşması maddeleri sonrası yurdumuz İtilaf Devletleri'nin işgaline uğramıştır.

Yurdumuzun haksız işgali üzerine İstanbul Hükümeti sessiz kaldı. Azınlıklar kendi devletlerini kurmak için çalıştı. Türk Milleti işgalere büyük tepkiler gösterdi, Mustafa Kemal Atatürk ise Geldikleri gibi giderler dedi.

ÜNİTE 2
MİLLİ UYANIŞ

OSMANLI DEVLETİ HANGİ CEPHEDE

1. VE 2. KAZANIM

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasının genel nedenleri Sanayi İnkılabı ve Fransız İhtilali'dir.

Sanayi İnkılabı, sömürgecilik düşüncesine Fransız İhtilali ise milliyetçilik düşüncesine neden olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında yer almasında siyasi yalnızlıktan kurtulma isteği, ekonomik olarak ülkeyi zor durumda bırakan Kapitülasyonları kaldırma amacı ve kaybettiği toprakları alma isteği etkili olmuştur.

Osmanlı Devleti, I.Dünya Savaşı'nda birçok cephede mücadele etmiştir. Bu cephele içerisinde sadece Çanakkale Cephesi'nde başarı kazanılmıştır. Bu başarı savaşın uzamasına, Rusya'nın savaştan çekilmesine, Bulgaristan'ın İttifak bloğuna katılmasına ve Mustafa Kemal'in Milli Mücadele'nin önderi olmasına yol açmıştır. Irak Cephesi de Osmanlı Devleti'nin son askeri zaferi olan Kut'ül Amare Zaferi'ne tanık olmuştur. Kafkas Cephesi'nde de Ruslarla mücadele yapılmıştır.

MODEL EĞİTİM YAYINLARI

KUVAYİMİLLİYE

4. KAZANIM

Yurdumuzun haksız işgali Anadolu'da Kuvayimillie ruhunu doğurdu.

Kuvayimillie, düzensiz, disiplinsiz, başına buyruk, silahlı, gönüllü ve bölgesel direniş örgütüdür. Kuvayimillie ruhu Anadolu'da düşmanı çok zor durumda bırakmış, Anadolu halkı bağımsızlığı için kanının son damlasına kadar mücadele etmiştir.

CEMİYETLER

4. KAZANIM

Yurdumuzun işgalinden sonra, azınlıklar tarafından zararlı cemiyetler kuruldu.

Doğu Anadolu'da Ermeni Devleti kurulmasını isteyen Hınçak-Taşnak, Trabzon ve çevresinde bir Rum Devleti kurulmasını isteyen Pontus Rum, Yunanlılara destek veren Mavri Mira ve Etniki Eteryaz azınlıklar tarafından kurulmuş zararlı cemiyetlerdir.

Yurdumuzun işgalinden sonra milli varlığa düşman cemiyetler de kuruldu.

CEMİYETLER

4. KAZANIM

Saltanat ve hilafet yanlısı İslam Teali, Sulh Selameti Osmaniye, Hürriyet ve İtilaf, Doğu'da ayrı bir devlet kurmak isteyen Kürt Teali Cemiyeti, Amerikan mandası isteyen Wilson Prensipleri ve İngiliz mandası isteyen İngiliz Muhipleri Cemiyetleri milli varlığa düşman cemiyetlerdir.

Zararlı cemiyetlerin faaliyetlerini engellemek ve işgallere tepki vermek amacıyla yararlı cemiyetler kuruldu.

Yararlı cemiyetlerin çoğunun faaliyeti bölgesel olup, Kilikyalılar, Adana ve çevresini kurtarmayı amaçlamış Milli Kongre ise basın ve yayın yoluyla haklılığımızı savunmuş tek ulusal cemiyettir. Diğer cemiyetlerin hedefleri isimleriyle bağlantılı olarak tahmin edilebilir.

MİLLİ MÜCADELE HAZIRLIK DÖNEMİ

5. KAZANIM

Mustafa Kemal Atatürk, 19 Mayıs 1919'da dokuzuncu ordu müfettişi göreviyle Samsun'a çıktı.

Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmasıyla Milli Mücadele meşalesi yakıldı.

Mustafa Kemal, Türk milletini bağımsızlık savaşına hazırlamak için sırasıyla Havza ve Amasya Genelgeleri ile Erzurum ve Sivas Kongreleri'ni düzenledi

Havza Genelgesi'yle Milli bilinç oluşması amaçlanmıştır. Amasya Genelgesi Kurtuluş Savaşı'nın amaç, gerekçe ve yönteminin belirtildiği genelgedir. Bu genelgede belirtilen Kurtuluş Savaşı'nın amaç, gerekçe ve yöntemiyle ilgili sorularda amaç için "Ne" gerekçe için "Niçin" yöntem için "Nasıl" sorularını sormamız gerekmektedir. Erzurum Kongresi bölgesel olarak toplanmış olup aldığı kararlar yönüyle ulusal bir mahiyet kazanmıştır.

MİLLİ MÜCADELE HAZIRLIK DÖNEMİ

5. KAZANIM

Burada ilk defa manda ve himaye reddedilmiş, Doğu Anadolu'yu temsil eden Temsil Heyeti kurulmuş, ülkemizin bölünmez bir bütün olduğu vurgulanmıştır. Sivas Kongresi ise her yönüyle ulusal bir kongre olup burada manda ve himaye kesin olarak reddedildi. Temsil heyeti üye sayısı artırılarak tüm yurdu temsil eder hale getirildi ve Anadoludaki tüm cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirildi. Bu bölümde geçen ulusal kavramı tüm yurdu ilgilendiren kararlar, bölgesel kavramı ise sadece bir ili bir bölgeyi ilgilendiren konular olarak öğrenilmelidir.

Temsil Heyeti ile İstanbul Hükümeti arasında Amasya Görüşmesi gerçekleşmiştir.

Bu durum İstanbul Hükümeti'nin Temsil Heyeti'ni tanıdığını gösterir.

Bu görüşme sonrası Temsil Heyeti, Milli Mücadele'nin merkezi olarak Ankara'yı seçti. Ankara'nın merkez seçilmesinde; bulunduğu yer (Jeopolitik), işgal edilmemiş olması (-Güvenli), İstanbul ve Batı Cephesi'ne yakın oluşu (Jeopolitik) ve Demiryolu ulaşımının olması etkili olmuştur.

MİSAKİ MİLLİ

6. KAZANIM

Son Osmanlı Mebusan Meclisi Misakımilli Kararlarını kabul etti.

Misakımilli kararları Tam bağımsızlığımızla ilgilidir. Bu kararlar arasında Milli egemenlikle ilgili bir karar yoktur.

Genelgeler ve kongreler ile Misakımilli'de: milli egemenlik, tam bağımsızlık, ülke bütünlüğü ve devletlerarası denklik üzerinde önemle durulan kavramlar oldu.

Bu kavramlar LGS de çoklukta sorulmakta olup,

Milli Egemenlik: Milletın kendi geleceğine kendisinin karar vermesi,

Tam Bağımsızlık: Bir ülkenin başka bir ülkenin etkisi altında olmaması,

Ülke Bütünlüğü: Milletın ülkesiyle birlikte bölünmez bir bütün olması

Devletlerarası Denklik: Bir ülkenin başka bir ülkeden üstün olmamasıdır.

TBMM'NİN AÇILMASI

6. KAZANIM

TBMM 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da açıldı.

TBMM'nin çalışma ilkelerinde; yönetim boşluğunun giderileceği, meclisin sürekli ve padişahıtan bağımsız olacağı, hızlı kararlar almak için güçler birliği prensibinin uygulanacağı ve milletın iradesinin her şeyden üstün olduğu belirtilmiştir.

TBMM'YE KARŞI ÇIKAN İSYANLAR

7. KAZANIM

TBMM açıldıktan sonra, İstanbul Hükümeti, İtilaf Devletleri, Azınlıklar ve düzenli orduya katılmak istemeyen Kuvayımiliye önderleri meclise karşı isyan hareketlerine girişti.

Bu ayaklanmalar üzerine TBMM, isyanları bastırmak ve hukuk üstünlüğü prensibine uygun olarak yargılama yapmak için, Hıyaneti Vatanıye Kanunu'nu çıkartarak bu kanunun uygulanması için İstiklal Mahkemelerini kurdu. Ankara Müftüsüne fetva verdiren TBMM, halkın doğru bilgilendirilmesi için de Anadolu Ajansı'nı kurdu.

SEVR BARİŞ ANLAŞMASI

8. KAZANIM

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında Sevr Barış Antlaşması imzalandı.

Sevr Barış Antlaşması Türk milleti için bir ölüm fermanı niteliği taşır. Türk tarihinin en ağır şartlı antlaşmalarından biri olan Sevr, Mondros Ateşkes Antlaşması maddelerinin ağırlaştırılmış halidir. Toprak bütünlüğümüze, tam bağımsızlığımıza, egemenlik haklarımıza tamamen ters olan bu antlaşma Türk milletinın mücadele ümidini kırmamış, bu şartların ağırlığını gören Türk halkı vatani için, bağımsızlığı ve geleceği için vatanını kanının son damlasına kadar savunmuştur.

ÜNİTE 3
YA İSTİKLÂL YA ÖLÜM!

İLK ZAFERİMİZ

1. KAZANIM

Kurtuluş Savaşı'nda ilk zaferi kazandığımız Doğu Cephesi'nde Ermenilere karşı savaş yapıldı.

Kazım Karabekir komutanlığındaki düzenli orduyla mücadele edilen bu cephede büyük bir zafer kazanıldı.

Cephe, Ermenilerle imzalan Gümrü Antlaşması'yla kapandı.

Gümrü Antlaşması, askeri zaferlerden sonra gelen siyasi bir zaferdir. Bu antlaşmaya göre; I-Ermeniler, işgal ettikleri yerlerden çekildi. Böylece Misakımilli'yi tanıdıklarını kabul ettiler.

II-Bir tarafın kabul etmediği antlaşmayı diğeri de kabul etmeyecek maddesi ile de Ermeniler Sevr'i tanımadıklarını belirttiler.

DESTANLAŞAN DİRENİŞ

1. KAZANIM

Destansı bir direnişin yapıldığı Güney Cephesi'nde Fransızlar ve onlara destek veren Ermeniler ile mücadele edildi.

Kuvayimillîye ruhu, bağımsızlığı için Antep'te Şahin Bey, Maraş'ta Sütçü İmam, Urfa'da Ali Saip Ursavaş önderliğinde Güney Cephesi'nde büyük bir zafer kazandı.

Cephe Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşması'yla kapandı.

Askeri zaferden sonra kazanılan diğer bir siyasi zafer olan Ankara Antlaşması'na göre;
I- Fransızlar işgal ettikleri yerlerden çekildi. Bu durum Misakımillî'yi tanıdıklarını göstermektedir.
II- Hayat hariç güney sınırimız çizildi. Bu madde Misakımillî'den taviz verildiğini gösterir.

DÜZENLİ ORDUNUN KURULMASI

2. KAZANIM

Kuvayimillîye, düşmanı yavaşlatıyor; fakat düşmanı yurttan atmak için yeterli değildi. Düşmanı kesin olarak yurttan atmak için, disiplinli, emir komuta zincirine sahip düzenli bir ordunun kurulması gerekiyordu. Bu nedenle Kuvayimillîye yerine düzenli ordu kuruldu.

BATI CEPHESİ

2. KAZANIM

Batı Cephesi'nde Yunanlılarla I. İnönü, II. İnönü, Kütahya-Eskişehir, Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz Savaşları yapıldı.

I. İnönü Savaşı'nda önemli bir zafer kazanıldı. Bu zaferden sonra İtilaf Devletleri TBMM'yi Londra Konferansı'na davet etti.

BATI CEPHESİ

2. KAZANIM

Bu durum TBMM'yi tanıdıklarını gösterirken. TBMM bir sonuç alınmayacağını bildiği halde Türkler barış yanlısı değil denilmesin diye ve Misak-ı Milli'yi tüm dünyaya duyurmak için görüşmelere katıldı. Savaşın diğer siyasi sonuçları Sovyet Rusya ile imzalanan Moskova, Afganistan'la imzalanan Dostluk Antlaşmaları oldu. Moskova Antlaşması'na göre; I-Bir tarafın kabul etmediği antlaşmayı diğer tarafta kabul etmeyecekti. Bu durum Sevr'i tanımadıklarını gösterir.

II-Çarlık Rusya ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan antlaşmalar geçersiz sayıldı, böylece iki ülkede yeni rejimlerin kurulduğu kabul edildi.

III-Sovyet Rusya Misakımillî'yi tanıdı.

Zaferden sonra İstiklal Marşımız ve ilk anayasamız Teşkilatı Esasi kabul edildi. Zafer düzenli orduya güveni arttırırken TBMM'nin gücünü arttırdı. Batı Cephesi'nin diğer savaşları II. İnönü Savaşı kazanılırken, Kütahya-Eskişehir Savaşı kaybedildi.

Kütahya-Eskişehir Savaşı'ndan alınan yenilgi üzerine Mustafa Kemal Atatürk daha fazla kayıp verilmemesi için ordumuzu Sakarya Nehri'nin doğusuna çekti.

Yenilgi sonrası TBMM daha hızlı karar alınmasını sağlamak için yasama, yürütme ve yargı güçlerini Başkomutanlık Yasası ile Mustafa Kemal Atatürk'e verdi. Bu durum Mustafa Kemal'e duyulan güveni göstermekteydi.

SAVAŞA RAĞMEN EĞİTİM KONGRESİ

3. KAZANIM

Kütahya-Eskişehir Savaşı'nın devam ettiği günlerde Ankara'da bizzat Mustafa Kemal Atatürk'ün katıldığı bir Maarif Kongresi düzenlendi. Bu durum Mustafa Kemal'in eğitime verdiği önemi göstermiştir. Bu kongrede çağdaş ve milli bir eğitimin temelleri atılmıştır.

MİLLİ SEFERBERLİK: TEKALİF-İ MİLLİYE

4. KAZANIM

Başkomutan Mustafa Kemal, Kütahya-Eskişehir Savaşı yenilgisinden sonra Türk ordusunun giyecek, yiyecek, taşıt ve cephane gibi ihtiyaçlarını karşılamak için Tekâlif-i Milliye Emirleri'ni yayımladı. Bu emirlerin uygulanış sürecinde Türk milleti yediden yetmişe ordusunun yardımına koştu. Bu durum Türk halkının fedakârlık, milliyetçilik, dayanışma, vatanseverlik ve milli birlik ve beraberliğinin en önemli göstergesidir.

SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ

5. KAZANIM

Sakarya Meydan Muharebesi, Milli Mücadele sürecinde yapılan son savunma savaşı olmuştur. Mustafa Kemal savaş sırasında: "Hattı müdafaa yoktur. Sathı müdafaa vardır. O sathı bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz" emri ile topyekûn savaş emri vermiş ve savaşın kazanılmasında büyük bir rol oynamıştır. Savaş sonrası Mustafa Kemal'e gazilik ve mareşallik ünvanları verilmiştir. Savaş sonucunda imzalanan Kars Antlaşması Doğu sınırımızın kesinleşmesini sağlamıştır.

BÜYÜK TAARRUZ

5. KAZANIM

Veee artık savunma değil saldırı zamanı gelmişti. Başkomutan Mustafa Kemal bir yıl boyunca orduya saldırı eğitimi vermek ve ordu ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlık yaptığı Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nde Ordular İlk Hedefiniz Akdenizdir. İleri! emrini vererek savaşın kazanılmasında önemli rol üstlenmiştir. Bu büyük zaferle 9 Eylülde İzmir 18 Eylülde tüm Anadolu düşman işgalinden kurtarılmıştır. Böylece kurtuluşun askeri safhası sona ermiş Mudanya Ateşkes Antlaşması ile siyasi safha başlamıştır.

SINAVDA KARŞILAŞABİLECEĞİMİZ BAZI ÖNEMLİ KELİMELE

Askeri: Askerlikle ilgili, askerliğe özgü olan.

Aleyhine: Bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olma.

Ateşemiliter: Bir elçiliğe bağlı askerlik uzmanı, Askeri diplomat.

Bölgesel(Yerel): Sadece bir bölgeyi veya bir ili ilgilendiren gelişme.

Diplomasi: Uluslararası ilişkiler.

Düyun-u Umumiye: Genel borçlar idaresi, 1881-1939 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin borçlarını denetleyen kurum.

Etnik: Aynı ırk, dil ve kültürden olan.

İktisadi(Mali): Ekonomik gelişmelerle ilgilin olan.

Jeopolitik: Bir devlette bir bölgede uygulanan politika o yerin coğrafyası arasındaki ilişki.

Kamuoyu: Bir konu hakkında toplumun genel algısı.

Kapitülasyon: Bir ülkede vatandaşların zararına olarak yabancılara tanınan ekonomik ayrıcalıklar.

Kozmopolit: Farklı uluslardan insanları bir araya getiren, barındıran.

Lehine: Bir şeyin veya bir kimsenin yanında olma.

Manda ve Himaye: Sömürgecilik anlayışının isim değiştirmiş hali. Başka bir devletin korumasında yaşama.

Maarif: Eğitim-öğretim sistemi

Siyasi: Siyasetle ilgili, siyasal, devlet politikaları ile ilgili olan.

Sosyal (Toplumsal): Toplumsal konuları içeren gelişmeler.

Sömürgecilik: Genellikle bir devletin başka bir devleti siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılma isteği.

Terhis: Askerlik ödevini bitirenleri ordudan bırakma.

Topyekûn: Eksiksiz, toplu olarak.

Ulusal: Tüm yurdu ilgilendiren gelişme.

Uluslararası: Birden fazla ülkeyi ilgilendiren gelişme.